

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Завідувач кафедри, доцент
Оксана ЧЕБАН
«16» *серпня* 2024 р.

«ПОГОДЖЕНО»

Декан факультету геодезії, землеустрою та агроінженерії, доцент
Оксана МАЛАЩУК
«16» *серпня* 2024 р.

«ПОГОДЖЕНО»

Декан агробіотехнологічного факультету,
доц.

Віктор ЗОРУНЬКО
«16» *серпня* 2024 р.

«ПОГОДЖЕНО»

В.о. декана факультету економіки та управління, доцент

Тетяна МАЦІЄВИЧ
«16» *серпня* 2024 р.

«ПОГОДЖЕНО»

Директор інституту ННІБіА, доц.
Олена БЕЗАЛТИЧНА

«16» *серпня* 2024 р.

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з науково-педагогічної та методичної роботи, доцент

Інна МАЛЕЦЬКА
«16» *серпня* 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

ОЗ 03

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ)
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки 07 Управління та адміністрування 19 Архітектура і будівництво 20 Аграрні науки та продовольство
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 Економіка 071 Облік і оподаткування 073 Менеджмент 075 Маркетинг 193 Геодезія та землеустрій 201 Агрономія 202 Захист і карантин рослин 203 Садівництво, плодовоовочівництво та виноградарство 204 ТВПШТ 208 Агроінженерія
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА	Економіка Облік і оподаткування Менеджмент Маркетинг Геодезія та землеустрій Агрономія Захист і карантин рослин Садівництво, плодовоовочівництво та виноградарство ТВПШТ Агроінженерія
СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ	Факультет економіки та управління Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії Агробіотехнологічний факультет ННІБ і А

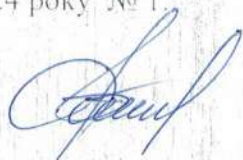
ОДЕСА – 2024

Робоча програма освітнього компонента: «Історія української державності» для здобувачів вищої освіти освітніх програм «Економіка», «Облік і оподаткування», «Менеджмент», «Маркетинг», «Геодезія та землеустрій», «Агрономія», «Захист і карантин рослин», «Садівництво та виноградарство», «ТВППТ», «Агроінженерія» за спеціальностями 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 073 «Менеджмент», 193 «Геодезія та землеустрій», 201 «Агрономія», 202 «Захист і карантин рослин», 203 «Садівництво та виноградарство», 204 «ТВППТ», 208 «Агроінженерія».

Розробник: ст. викладач Федорова І.В.

Робочу програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри суспільно-гуманітарних наук. Протокол від «16» серпня 2024 року № 1.

Завідувач кафедри

Оксана ЧЕБАН

Гарант ОП «Економіка»

Ольга ПЕТРЕНКО

Гарант ОП «Менеджмент»

Ганна ДІДУР

Гарант ОП «Маркетинг»

Оксана МЕЛЬНИЧУК

Гарант ОП «Облік і оподаткування»

Андрій НАЙДА

Гарант ОП «Геодезія та землеустрій»

Тетяна МОВЧАН

Гарант ОП «Агрономія»

Людмила ПОПОВА

Гарант ОП «Захист і карантин рослин»

Борис МІЛКУС

Гарант ОП «Садівництво,
плодоовочівництво і виноградарство»

Юрій САВЧУК

Гарант ОП «ТВППТ»

Тетяна ПУШКАР

Гарант ОП «Агроінженерія»

Дмитро ДОМУЩІ

1. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти здобувача вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» 07 «Управління та адміністрування» 19 «Архітектура і будівництво» 20 «Аграрні науки та продовольство» Спеціальність 051 «Економіка» 071 «Облік і оподаткування» 073 «Менеджмент» 075 «Маркетинг» 193 «Геодезія та землеустрій» 201 «Агрономія» 202 «Захист і карантин рослин» 203 «Садівництво та виноградарство» 204 «ТВППТ» 208 «Агроінженерія» Освітня програма Економіка Облік і оподаткування Менеджмент Маркетинг Геодезія та землеустрій Агрономія Захист і карантин рослин Садівництво та виноградарство ТВППТ Агроінженерія	денна форма навчання	заочна форма навчання*
		Обов'язкова	
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання -		Семестр	
		1,2-й	1-й
Загальна кількість годин – 90 год.		Лекції	
		16	6
		Лабораторні	
		Семінарські	
		14	6
	Самостійна робота		
	60	78	
	Індивідуальні завдання:		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень		
		Вид контролю:	
		іспит	іспит

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить, %:
для денної форми навчання – 30/60;
для заочної форми навчання* – 12/78

*для спеціальностей 202 «Захист і карантин рослин»; 203 «Садівництво та виноградарство»

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

«Історія української державності» є обов'язковим освітнім компонентом освітньої програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 193 «Геодезія та землеустрій», 201 «Агрономія», 202 «Захист і карантин рослин», 203 «Садівництво та виноградарство», 204 «Технологія виробництва та переробки продукції тваринництва», 208 «Агроінженерія».

Метою освітнього компонента є формування у здобувачів вищої освіти загальних компетентностей у сфері історії української державності, наукового світогляду, патріотизму, громадянської позиції, здобуття теоретичної підготовки на основі оволодіння знаннями з історії української державності, вміння визначати сутність соціально-історичного процесу, формування національно-патріотичних почуттів.

Освітній компонент базується на теоретико-методологічній основі українського державотворення, досягнень у IX – XXI століттях; літературі з історії формування української держави вітчизняних та зарубіжних науковців, що потребує від здобувачів вищої освіти активної і цілеспрямованої роботи з вивчення змісту дисципліни.

Головними завданнями курсу є:

- формування історичного мислення, наукового світогляду;
- набуття навичок науково-історичного аналізу;
- виявлення логіки та об'єктивних закономірностей історичного процесу;
- виховання високого рівня культури, громадянської відповідальності, національної гідності, патріотизму.

У результаті вивчення освітнього компонента здобувач вищої освіти повинен знати:

- сутність історичних процесів державотворення, що відбулися в минулому й відбуваються нині в Україні;
- розуміти суспільні процеси, причинно-наслідкові зв'язки історичних подій на шляху українського державотворення;
- теоретичні основи історичної науки, взаємозв'язок історичних подій в Україні зі світовою історією у розрізі етапів формування держави Україна.

вміти:

- аналізувати й узагальнювати історичний матеріал у певній системі, оцінювати найважливіші події та явища історії української державності в контексті світової історії;
- зіставляти історичні події, процеси з епохами, орієнтуватися у науковій періодизації історії української державності;
- знаходити й критично аналізувати потрібну інформацію з минулої та сучасної історії української державності.

3. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення дисципліни у здобувачів формуються наступні компетентності:

ОП «Економіка»:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ОП «Облік і оподаткування»:

ЗК05. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.

ОП «Менеджмент»:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК6. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК13. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ОП «Маркетинг»:

ІК. Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері маркетингової діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування відповідних теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК11. Здатність працювати в команді.

ЗК13. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК14. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК2. Здатність критично аналізувати й узагальнювати положення предметної області сучасного маркетингу.

СК6. Здатність проводити маркетингові дослідження у різних сферах маркетингової діяльності.

СК11. Здатність аналізувати поведінку ринкових суб'єктів та визначати особливості функціонування ринків.

СК12. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

СК14. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані маркетингові рішення.

СК16. Відповідати вимогам, які висуваються до сучасного маркетолога, підвищувати рівень особистої професійної підготовки.

ОП «Агрономія»:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми з агрономії, що передбачає застосування теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ФК5. Здатність оцінювати, інтерпретувати й синтезувати теоретичну інформацію та практичні, виробничі і дослідні дані у галузях сільськогосподарського виробництва

ОП «Захист і карантин рослин»:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності з захисту і карантину рослин або у процесі навчання, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, з використанням теорій і методів біології та аграрних наук.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ОП «Садівництво, плодоовочівництво та виноградарство»:

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ФК 5. Здатність оцінювати, інтерпретувати і синтезувати теоретичну інформацію та практичні, виробничі і дослідні дані у галузі садівництва та виноградарства.

ФК 8. Здатність використовувати факти і досвід новітніх сучасних досягнень у садівництві і виноградарстві.

ОП «Агроінженерія»:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Цінування та повага до різноманітності та мультикультурності.

ОП «Геодезія та землеустрій»:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання і практичні проблеми геодезії та землеустрою із застосуванням сучасних технологій, теоретичних положень та методів дослідження фізичної поверхні Землі, форми, розмірів та гравітаційного поля Землі, проведення вимірів на земній поверхні для відображення її на планах та картах, для розв'язання різних наукових і практичних завдань.

ЗК1. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7. Здатність працювати автономно.

ЗК8. Здатність працювати в команді.

ЗК9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК12. Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства і необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав та свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13. Здатність зберігати, примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії, закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство, а також в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для відпочинку та ведення здорового способу життя.

ОП «ТВПШТ»

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми з технології виробництва і переробки продукції тваринництва або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів зоотехнічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК1. Здатність реалізувати свої права й обов'язки, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для ЗК2 6 активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях

ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК6. Здатність працювати в команді та мати навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Програмними результатами вивчення дисципліни є:

ОП «Економіка»:

ПРН1. Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.

ПРН2. Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя.

ПРН15. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

ОП «Облік і оподаткування»:

ПРН21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ПРН22. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПРН23. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

ОП «Менеджмент»:

ПРН1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПРН2. Зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

ПРН13. Спілкуватись в усній та письмовій формі державною та іноземною мовами.

ПРН15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.

ОП «Маркетинг»:

ПРН1. Демонструвати знання і розуміння теоретичних основ та принципів провадження маркетингової діяльності.

ПРН2. Аналізувати і прогнозувати ринкові явища та процеси на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань і прикладних навичок здійснення маркетингової діяльності.

ПРН12. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

ПРН15. Діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних принципів маркетингу, поваги до культурного різноманіття та цінностей громадянського суспільства з дотриманням прав і свобод особистості.

ПРН16. Відповідати вимогам, які висуваються до сучасного маркетолога, підвищувати рівень особистої професійної підготовки.

ПРН17. Демонструвати навички письмової та усної професійної комунікації державною й іноземною мовами, а також належного використання професійної термінології

ПРН18. Демонструвати відповідальність у ставленні до моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства у професійній маркетинговій діяльності.

ОП «Агрономія»:

ПРН1. Аналізувати основні етапи і закономірності історичного розвитку для формування громадської позиції.

ПРН3. Обговорювати і пояснювати основи, що сприяють розвитку загальної політичної культури та активності, формуванню національної гідності й патріотизму, соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання економіки й права.

ОП «Агрономія»:

ПРН1. Аналізувати основні етапи і закономірності історичного розвитку для формування громадської позиції.

ПРН3. Обговорювати і пояснювати основи, що сприяють розвитку загальної політичної культури та активності, формуванню національної гідності й патріотизму, соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання економіки й права.

ОП «Захист і карантин рослин»:

ПРН1. Володіти знаннями, що сприяють розвитку загальної політичної культури та активності, формуванню національної гідності й патріотизму, соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання економіки й права.

ПРН3. Вільно спілкуватися усно і письмово українською та іноземною мовами з професійних питань, що належать до спеціальності «Захист та карантин рослин».

ПРН13. Використовувати інструменти демократичної правової держави в професійній та громадській діяльності.

ПРН15. Усвідомлювати цінність захисту незалежності територіальної цілісності та демократичного устрою України.

ОП «Садівництво, плодоовочівництво та виноградарство»:

ПРН1. Аналізувати основні етапи і закономірності історичного розвитку для формування громадської позиції.

ПРН3. Обговорювати і пояснювати основи, що сприяють розвитку загальної політичної культури та активності, формуванню національної гідності й патріотизму, соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання економіки й права.

ОП «Агроінженерія»:

ПРН 1. Володіти гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями; формулювати ідеї, концепції з метою використання у професійній діяльності.

ПРН 3. Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.

ПРН 4. Знати основні історичні етапи розвитку предметної області.

ОП «Геодезія та землеустрій»:

ПРН 3. Доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументацію.

ПРН 6. Знати історію та особливості розвитку геодезії та землеустрою, їх місце в загальній системі знань про природу і суспільство.

ОП «ТВПШТ»

ПРН3. Виконувати функціональні обов'язки, нівелюючи вплив різних чинників та виробничих ситуацій.

ПРН20. Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

ПРН21. Знати основні історичні етапи розвитку предметної області.

4.1. СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма*				
	усьо- го	у тому числі				усьо- го	у тому числі			
		лек	сем	с.р	ін.		лек	сем	с.р	ін.
Модуль 1										
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки , форми, тенденції										
Тема 1. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика.	9	2	1	6	-	4	-	-	4	-
Тема 2. Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст.	10	2	2	6	-	11	2	1	8	-
Тема 3. Українська гетьманська держава.	9	2	1	6	-	8	-	-	8	-
Тема 4. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX столітті	10	2	2	6	-	13	2	1	10	-
Разом за змістовим модулем 1	38	8	6	24	-	36	4	2	30	-
Разом за модулем 2	38	8	6	24	-	36	4	2	30	-
Модуль 2										
Змістовий модуль 2. Відродження державності в Україні (XX – поч. XXI ст.)										
Тема 5. Боротьба за відродження державності в Україні (1917 -1921 рр.).	10	2	2	6	-	10	-	-	10	-
Тема 6. Радянська форма державності в Україні (1921 – 1991 рр)	14	2	2	10	-	14	2	2	10	-
Тема 7. Державотворчі процеси в незалежній Україні (з 1991 року).	14	2	2	10	-	18	-	-	18	-
Тема 8. Україна в XXI столітті: геополітичний фактор. Агропромисловий комплекс України.	14	2	2	10	-	12	-	2	10	-
Разом за змістовим модулем 2	52	8	8	36	-	54	2	4	48	-
Разом за модулем 2	52	8	8	36	-	54	2	4	48	-
Усього годин	90	16	14	60	-	90	6	6	78	-

4.2. СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	заочна форма (051, 071,073,075)					заочна форма (193, 201, 208)/(204)				
	усьо- го	у тому числі				усьо- го	у тому числі			
		лек	сем	с.р	ін.		лек	сем	с.р	ін.
Модуль 1										
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки , форми, тенденції										
Тема 1. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика.	13	1	2	10	-	10	-	-	10	-
Тема 2. Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст.	11	1	-	10	-	13/13	2/0	1/1	10	-
Тема 3. Українська гетьманська держава.	11	1	-	10	-	10	-	-	10	-
Тема 4. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX столітті	10	-	-	10	-	11	-	1/1	10	-
Разом за змістовим модулем 1	45	3	2	40	-	44	2/0	2/2	40	-
Разом за модулем 2	45	3	2	40	-	44	2/0	2/2	40	-
Модуль 2										
Змістовий модуль 2. Відродження державності в Україні (XX – поч. XXI ст.)										
Тема 5. Боротьба за відродження державності в Україні (1917 -1921 рр.).	11	1	-	10	-	10	-	-	10	-
Тема 6. Радянська форма державності в Україні (1921 – 1991 рр)	10	-	-	10	-	12	-	2	10	-
Тема 7. Державотворчі процеси в незалежній Україні (з 1991 року).	10	-	-	10	-	10	-	-	10	-
Тема 8. Україна в XXI столітті: геополітичний фактор. Агропромисловий комплекс України.	14	2	2	10	-	14/14	2/2	2	10/12	-
Разом за змістовим модулем 2	45	3	2	40	-	46	2	4	40/42	-
Разом за модулем 2	45	3	2	40	-	46	2	4	40/42	-
Усього годин	90	6	4	80	-	90	4/2	6	80/82	-

5. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

5.1. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки , форми, тенденції Тема 1. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика.

Предмет, завдання дисципліни. Значення курсу «Історія української державності» для фахової підготовки і виховання громадянської позиції та патріотизму, вироблення історичної свідомості. Наукова література з історії української державності. Основні методологічні принципи. Характеристика архівних і опублікованих джерел. Наукова періодизація історії української державності. Державні об'єднання киммерійців, таврів, скіфів, сарматів. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Походження слов'ян та їх розселення на території України. Суспільний устрій, побут, звичаї, вірування східних слов'ян. Державне об'єднання антів. Східнослов'янські об'єднання племен на території України. Еволюція суспільного устрою східних слов'ян. Територіальна община. Поява приватної власності. Взаємовідносини східних слов'ян із сусідніми народами.

Передумови утворення феодальної держави на Русі. Особливості державотворчого процесу в Східній Європі. Походження назви «Русь». Заснування Києва як політичного центру полянського союзу племен.

Концепції походження держави Русь та їх оцінка в сучасній історіографії. Соціально-економічні та політичні фактори об'єднання слов'ян. Київське князівство Аскольда. Інші осередки державності на Русі.

Утворення давньоруської держави та основні етапи її розвитку. Становлення феодальних відносин та їх вплив на життя Русі. Внутрішня і зовнішня політика київських князів. Запровадження християнства як державної релігії.

Суспільно-політичний лад Русі-України. Адміністративно-територіальний устрій. Сільське господарство – провідна галузь економіки давньоруської держави. Землеволодіння і землекористування в Русі. Етнічні процеси в Русі-Україні. Початок формування української народності. Міжнародне визнання Русі-України.

Причини та наслідки політичної роздробленості Русі. Утворення самостійних князівств: Київського, Переяславського, Чернігово-Сіверського та інших. Продовження процесу формування української народності. Перші згадки про етнотопонім «Україна». Історичне значення Русі-України.

Економічне і політичне зростання Галицького князівства. Внутрішня і зовнішня політика Ростиславичів. Ярослав Осмомисл. Об'єднання Галицького і Волинського князівств Романа і Данила. Соціально-економічний та політичний розвиток. Галицько-Волинська держава за наступників Данила Романовича. Поступове політичне ослаблення Галицько-Волинського князівства. Історичне значення Галицько-Волинської держави.

Тема 2. Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст.

Зростання політичної могутності Великого князівства Литовського. Боротьба за володіння Галицько-Волинським князівством. Політика литовських князів на українських землях. Суспільно-політичний устрій держави.

Кревська унія 1385 року. Політичне становище українських земель після Кревської унії. Аграрна реформа 1557 р. Формування панщинно-філваркового господарства. Зростання залежності селян від магнатів і шляхти. Юридичне оформлення кріпосного права. Розвиток ремесла, сільських і міських промислів, торгівлі. Духовне життя. Зростання міст, надання їм Магдебурзького права. Культурне життя. Люблінська унія 1569 року: причини прийняття, зміст, наслідки. Утворення Речі Посполитої. Політичне становище українських земель під владою Польщі. Адміністративний устрій українських земель. Соціально-економічний розвиток. Сільськогосподарське виробництво. Категорії селян.

Запровадження панщини. Розвиток ремесла і промислів. Поява підприємств мануфактурного типу. Торгівля. Етапи формування української народності. Розвиток економічних зв'язків, самосвідомості, формування своєрідних рис мови, етнічної культури, побуту і звичаїв народу.

Культурний розвиток українських земель наприкінці XVI – на початку XVII ст. Виникнення братств. Становище української православної церкви. Берестейська церковна унія 1596 року.

Тема 3. Українська Гетьманська держава (сер. XVII- кін. XVIII ст.)

Причини, джерела поповнення і час виникнення козацтва. Версії походження козацтва та його організаційна структура перших часів існування. Територія, чисельність, заняття, побут, звичаї козацтва. Поява перших січей.

Заснування Запорозької Січі, її військовий та суспільно-політичний устрій. Запорозька Січ – демократична християнська козацька республіка. Державницькі функції Запорозької Січі. Створення реєстрового козацького війська. Морські походи козаків. Державотворчі тенденції в діяльності козацтва. Козацтво як явище світової історії.

Боротьба українського народу проти польсько-шляхетської експансії. Козацько-селянські повстання під проводом К.Косинського, С.Наливайка. Початок опришківства. Козацько-селянські повстання 20-30-х років XVII ст. під проводом М.Жмайла, Т.Федоровича, І.Сулими, Г. І. Бута, Я. Острянина, Д. Гуні. Значення козацьких повстань у розгортанні національно-визвольної боротьби українського народу.

Україна напередодні Визвольної війни, її соціально-політичні передумови. Характер, рушійні сили і мета Визвольної війни. Початок повстання, основні етапи визвольної боротьби. Перемоги під Жовтими Водами та Корсунем та поширення повстанського руху на всі українські землі. Воєнний триумф під Пилявцями та визволення західноукраїнських земель. Формування державницької ідеї в ході військових дій і початок створення нової Української держави. Перемога під Зборовим і реакція українського суспільства на умови Зборівської угоди 1649 року. Дипломатичні та військові успіхи в 1650 році. Поразка під Берестечком та її наслідки. Умови Білоцерківського договору 1651 року. Розгром польського війська під Батогом, бої під Монастирищем і Жванцем. Жванецька угода.

Програма Б. Хмельницького щодо побудови Козацької держави на основі ідеї української соборності. Основні етапи розробки програми державного будівництва та боротьби за її реалізацію. Найхарактерніші ознаки Української козацької республіки, її суспільний та державний устрій. Перетворення козацтва в привілейований стан суспільства. Місце козацької старшини в соціальній структурі країни. Соціальні завоювання селянства. Зміни в структурі землеволодіння. Дрібне селянсько-козацьке землеволодіння – основна форма господарювання української козацької держави. Розширення прав та привілеїв міщанства та купецтва.

Переяславська Рада 1654 року, її мета та значення. Березневі статті.

Осінньо-зимової кампанія 1654-1657 років та її трагічні наслідки для Козацької України. Віленське перемир'я. Зміна зовнішньополітичної орієнтації Б. Хмельницького. Смерть Б. Хмельницького та його роль в історії України. Подальші процеси у формуванні української державності після смерті Б. Хмельницького. Демократичні республіканські традиції української Козацької держави, її роль у становленні української нації. Гетьман І. Виговський та основні напрями його державної політики.

Гадяцька угода 1658 року. Причини та наслідки краху політики І. Виговського. Гетьманство Ю. Хмельницького. Переяславські статті 1659 року. Слободищенський трактат 1660 року. Територіальний розкол України на Лівобережжя і Правобережжя. Гетьман І. Тетеря та І. Брюховецький. Україна у політичних планах Росії, Польщі та Туреччини.

Період "руїни". Внутрішня і зовнішня політика гетьмана П. Дорошенка на Правобережжі. Андрусівське перемир'я 1667 року та його наслідки для України. Боротьба П. Дорошенка за збереження єдності України. Гетьмани

Д. Многогрішний та І. Самойлович. Дальше обмеження автономії України. Вічний мир 1686 року і остаточне закріплення поділу України.

Поразка української національної революції XVII ст., її особливості та історичне значення. Українська національна революція в контексті європейського революційного руху XVI-XVII ст.

Наступ на політичну автономію України. Правління гетьмана І. Мазепи. Коломацькі статті 1687 року. Зміцнення влади козацької старшини. Соціальна політика І. Мазепи.

Участь України у Північній війні 1700 – 1721 років. Вступ шведських військ в Україну і перехід гетьмана І. Мазепи на бік шведського короля Карла XII. Політичні причини та наслідки поразки І. Мазепи. Гетьман в екзилі. П. Орлик та його Конституція. Обрання гетьманом І. Скоропадського. Посилення колоніальної політики Російської імперії щодо України. Перша Малоросійська колегія, її завдання і функції. Наказний гетьман П. Полуботок. Перша ліквідація гетьманства. Відновлення гетьманства. Зміцнення української державності за гетьманування Д. Апостола. Друга ліквідація гетьманства. Останнє відновлення гетьманського правління. К. Розумовський. Обмеження козацького самоврядування на Слобожанщині. Остаточна ліквідація гетьманства. Друга Малоросійська колегія.

Скасування полково-сотенного устрою Гетьманщини. Ліквідація Запорозької Січі та подальша доля козацтва. Задунайська Січ. Утворення Чорноморського козацтва. Закріпачення селян Лівобережної України. Поширення на українську козацьку старшину прав російського дворянства. Остаточна інкорпорація України в державну структуру Російської імперії. Приєднання до Росії південних регіонів України та Криму. Політичні й економічні наслідки остаточної втрати державної автономії України.

Спустошення Наддніпрянського Правобережжя. Бахчисарайський мир 1681 року. Умови економічного розвитку. Відновлення козацтва. Політична ситуація на Правобережжі після Карловицького миру 1699 року.

Правобережні українські землі в роки Північної війни. Вступ на Правобережжя гетьмана І. Мазепи і фактичне об'єднання його з Лівобережжям. Відновлення польсько-шляхетської влади в 1714 році.

Організація слобід. Розвиток фільваркової системи господарювання. Відновлення панщини. Наростання національно-визвольної і антикріпосницької боротьби в Україні. Гайдамацький рух, його причини, характер, рушійні сили. Опришківський рух. О. Довбуш. Коліївщина, її соціальне та політичне підґрунтя.

Три поділи Польщі та їх вплив на долю українських земель. Зміни у політичному становищі правобережних та західноукраїнських земель. Особливості розвитку культури.

Тема 4. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX столітті.

Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі іноземних держав. Чисельність населення та його етнічний склад. Розвиток товарних відносин і криза феодальної системи господарства. Стан сільського господарства. Початок промислового перевороту в Україні. Загострення соціальних суперечностей. Антикріпосницька боротьба народних мас. У. Кармелюк. "Київська козащина".

Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Поширення західноєвропейських революційних ідей. Декабристський рух в Україні. "Південне товариство", "Товариство об'єднаних слов'ян": їх програмні завдання та діяльність. Вплив польського повстання 1830 – 1831 рр. на Україну. Початок українського національного відродження. Кирило-Мефодіївське

товариство: його програма та практична діяльність. Т. Г. Шевченко – ідейний

натхненник українського відродження. Вплив його творів на формування української національної ідеї.

Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії. Економічна і культурна відсталість Галичини, Буковини і Закарпаття. Діяльність "Руської традиції". Альманах "Русалка Дністрова". Український національний рух у Західній Україні під час революції 1848 – 1949 рр. в Австро-Угорщині. Головна руська рада.

Особливості економічного розвитку українських земель напередодні селянської реформи 1861 року в Росії. Законодавче скасування кріпосницького права. Особливості селянської реформи в різних регіонах України. Наслідки реформи. Реформи адміністративно-політичного управління: судова, земська, міського самоврядування, військова, шкільна, фінансова, цензурна та їх проведення в Україні.

Розвиток українських земель у пореформену добу. Соціально-економічна модернізація України. Особливості і перебіг промислового перевороту. Міста. Торгівля, розширення внутрішнього ринку. Розвиток товарного виробництва у сільському господарстві. Спеціалізація районів сільськогосподарського виробництва. "Цукрова революція". Товарне хліборобство та поширення українських сортів злакових в Російській імперії. Місце України у світовому землеробстві.

Революційно-демократичний рух в Україні. Польське визвольне повстання 1863 року та його поширення в українських землях. Антиукраїнська політика російського царизму. Циркуляр Валуєва 1863 року та Емський указ 1876 року.

Український культурно-національний рух. Хлопомани. Народники. Діяльність громад. В. Антонович. М. Драгоманов. Національне життя в Галичині. Москвофіли. Народовці. Виникнення українських політичних товариств і партій. Зв'язок національно свідомої інтелігенції Галичини і Наддніпрянської України. Становлення української нації.

Робітничий рух в Україні у другій половині XIX ст. Перші робітничі організації, їх ідеологія і програми. Поширення соціалістичних ідей, перші соціал-демократичні гуртки і групи. Становище аграрної освіти та науки в Україні.

Змістовий модуль 2. Відродження державності в Україні (XX – поч. XXI ст.)

Тема 5. Боротьба за відродження державності в Україні (1917 -1921 рр.).

Розвиток капіталізму у промисловості та сільському господарстві, його особливості. Україна – один з найбільш розвинутих регіонів Російської імперії, її соціальне та національне гноблення. Суспільно-політичний та національний рух в Україні на початку XX ст. Співвідношення питань соціального і національного визволення у політичній думці. Утворення українських національних партій, їх роль у демократичних революціях у Росії.

Революція 1905-1907 рр. в Україні. Стратегія і тактика різних політичних сил. Маніфест 17 жовтня 1905 р. і ставлення до нього політичних партій. Українське питання у Державній думі. Українська думська громада у I та II Державних думах. Національне та аграрне питання в програмах і практиці політичних рухів і партій. Зростання національно-визвольного руху в Україні. Виникнення україномовної преси "Просвіти" в українському русі.

Пожвавлення визвольної боротьби населення західноукраїнських земель під впливом революції в Росії. Розмежування двох класових тенденцій у національно-визвольному русі.

Столипінська реформа та її проведення в Україні. Економічні і політичні наслідки реформи. Масові переселення українських селян до Сибіру і Далекого Сходу. Посилення царизмом політики національного гноблення та великодержавного шовінізму в Україні.

Перша світова війна. Україна у планах іноземних держав. Ставлення до війни різних класів і партій. Утворення «Співки визволення України». Головна Українська Рада. Українські січові стрільці. Еволюції політичної орієнтації ТУП в ході війни.

Репресії проти українців в Російській і Австро-Угорській імперіях. Становище українців у Східній Галичині. Назрівання революційної кризи, активізація боротьби широких мас проти війни.

Лютнева революція в Росії та її вплив на Україну. Виникнення Рад робітничих, селянських і солдатських депутатів. Призначення комісарів Тимчасового уряду в Україні. Утворення української центральної Ради, її соціальна база, партійний склад, програма. Початок українізації армії. Український Національний Конгрес. Перші кроки до національно-територіальної автономії у квітні-травні 1917 року. I-й Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального секретаріату. II-й Універсал Центральної Ради. Проголошення автономії України. М. Грушевський, В. Винниченко. Збройне повстання в Петрограді в жовтні 1917 року та боротьба за владу в Києві. III-й Універсал Центральної Ради. Проголошення Української Народної Республіки. Конфлікт між Центральною Радою та урядом Радянської Росії. I-й Всеукраїнський з'їзд Рад. Боротьба політичних сил за владу в Україні. Вступлення більшовицьких військ з Росії. Прийняття IV-го Універсалу Центральної Ради. Проголошення незалежності України. Досягнення і невдачі Центральної Ради у внутрішній і зовнішній політиці. Аграрні проблеми в Універсалах Центральної Ради.

Участь представників Центральної Ради в мирних переговорах у Брест-Литовську. Підписання мирного договору з Німеччиною. Окупація України німецькими та австро-угорськими військами. Криза Центральної Ради навесні 1918 року. Прийняття Конституції УНР. Гетьманський переворот.

Гетьман Скоропадський і його уряд. Проголошення української держави. Законодавча діяльність гетьманської адміністрації. Ставлення українських політичних партій до гетьманату. Внутрішня та зовнішня політика української держави. Аграрне питання в діяльності гетьманського уряду. Досягнення в національно-культурній політиці.

Повстансько-партизанська боротьба проти окупантів і гетьманського режиму. Зречення П. Скоропадського від влади. Утворення директорії, її склад, соціальна база, політика. Відновлення УНР. С. Петлюра. Соціальні програми Директорії.

Революційні події 1918 року на західноукраїнських землях. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Державотворчі процеси в ЗУНР. Зовнішньополітична орієнтація ЗУНР. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 року. Відновлення радянської влади в Україні в 1919 році. Введення політики "воєнного комунізму". Націоналізація промисловості. Продовольча диктатура. Отаманщина. Наступ військ А. Денікіна і С. Петлюри. Конфлікт між петлюрівцями і денікінцями. Визволення України від денікінських військ і відродження УСРР у кінці 1919 року. Державне і господарське будівництво.

Варшавський договір Ю. Пілсудського і С. Петлюри. Радянсько-польська війна. Ризький мирний договір 1921 року. Втрата Україною національної державності. Причини поразки та основні уроки української національно-демократичної революції 1917 - 1920 рр.

Тема 6. Радянська форма державності в Україні (1921 – 1991 рр).

Суспільно-політичне життя на Україні в 20-ті роки. Необільшовицькі комуністичні партії. Утвердження монополії Комуністичної партії. Звуження ролі Рад у політичній системі. Ліквідація багатопартійності.

Соціально-економічна і політична криза початку 20-х років. Причини переходу до непу. Скасування продрозкладки, його політичні і соціально-економічні наслідки. Суть та мета непу, особливості його здійснення в Україні.

Голод 1921 – 1923 років на півдні України: причини і наслідки. Аграрна політика більшовиків. Поступове відродження сільського господарства на основі непу.

Неп у промисловості. Поява госпрозрахунку. Трестування промисловості. Відродження кредитно-фінансової системи. Монополія державної торгівлі. Перші наслідки відбудовного процесу. Національно-державне будівництво в Україні. Утворення СРСР як нової форми радянської державності. Причини створення СРСР. Конституційний статус УРСР у складі СРСР. Союзний договір від 30 грудня 1922 року та його оцінка.

Відмова від нової економічної політики. Концепція планової економіки. Курс на форсовану індустріалізацію. Директивне господарювання. Створення нового господарського механізму. Результати перших п'ятирічок. Організація масових виробничих рухів (стахановський та інші). Наслідки індустріалізації. Промисловість України напередодні Другої світової війни.

Українське село наприкінці 20-х років. Структура землеволодіння у галузі сільськогосподарського виробництва. Рівень товарного виробництва. Запровадження перспективних методів господарювання. Розвиток сільськогосподарської кооперації та контрактації. Альтернативи соціально-економічного розвитку сільського господарства УРСР у 20 – 30-х роках. Ідеї вчених-аграрників М. Д. Кондратьєва, О. В. Чаянова та їх послідовників в Україні (Г. П. Коротков, К. Г. Маньковський та інші) щодо розвитку різноманітних форм сільськогосподарської кооперації. Хлібозаготівельна криза 1928 – 1929 рр. Поворот до суцільної колективізації. Політика "розкуркулення селянства": масштаби, наслідки. Завершення колективізації основної частини селянських господарств у 1931 – 1932 рр. Деградація сільськогосподарського виробництва в одержавлених колгоспах. Голодомор 1932 – 1933 рр., його причини та наслідки. Колгоспи в системі командної економіки після 1933 року. Феномен колгоспної торгівлі в командній економіці. Політвідділи МТС і радгоспів як надзвичайні органи для стабілізації становища в сільському господарстві. Згубні наслідки насильницької колективізації. Політичний підтекст радянської коренізації. Політика коренізації. Досягнення і прорахунки українізації. Вплив українізації на процес національного відродження. Боротьба з «буржуазним націоналізмом» і "націонал-ухильництвом". "Розстріляне відродження".

Монополізація Комуністичною партією всіх сфер державного, політичного і культурного життя. Утвердження сталінського тоталітарного режиму в Україні. Згубний вплив адміністративно-командної системи на суспільно-політичне й духовне життя України. Бюрократизація всіх сторін життя суспільства. Репресії та їх наслідки в Україні. Конституція УРСР 1937 року та її оцінка.

Західноукраїнські землі в 20-30-х роках. Режим соціального і національного гноблення на західноукраїнських землях. Розвиток національно-визвольного руху. Політичні партії, їх програми та діяльність. Українська Військова Організація, Організація Українських Націоналістів (ОУН), Українське Національно-демократичне Об'єднання (УНДО), Комуністична партія Західної України (КПЗУ). Карпатська Україна у вирі європейських подій.

Причини і початок Другої світової війни. Українське питання у міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни. Радянсько-німецький пакт про ненапад від 23 серпня 1939 року та його оцінка.

Вступ Червоної армії на західноукраїнські землі 17 вересня 1939 р. Возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною. Політика сталінського режиму на західноукраїнських землях. Приєднання Північної

Буковини та Південної Бессарабії до складу УРСР. Радянсько-німецький договір про дружбу і кордони (вересень 1939 року).

Початок війни СРСР з нацистською Німеччиною та її союзниками. Причини поразок і катастроф Червоної армії. Евакуація промислових підприємств, закладів науки і культури УРСР на схід. Бойові дії на південно-західному та південному напрямках. Оборона Києва, Одеси, Севастополя. Бої за Донбас. Нацистський окупаційний режим в Україні. Утворення радянського підпілля і початок партизанського руху. Створення "другого фронту" в тилу ворога. Діяльність ОУН-УПА.

Визволення України. Битва за Лівобережну Україну і Донбас. Форсування Дніпра. Визволення Києва. Бої на Правобережжі і в західних областях. Входження Закарпатської України до УРСР. Внесок українського народу в розгром нацистської Німеччини та її сателітів. Втрати України в Другій світовій війні.

Об'єктивні та суб'єктивні труднощі переходу до мирного будівництва. Людські втрати та матеріальні збитки, заподіяні Україні війною та фашистською окупацією. Міжнародна діяльність України, участь у створенні та роботі ООН. Зовнішньополітична діяльність України та її обмеженість. Невикористана можливість досягнення Україною реального суверенітету.

Зміни у політичній системі України в умовах переходу від війни до миру. Перебудова роботи Верховної Ради УРСР та місцевих Рад. Посилення політичної монополії керівних органів Комуністичної партії. Громадські організації: профспілки, комсомол, їх прихильність до традиційних форм і методів роботи. Агонія сталінізму на Україні.

Відбудова народного господарства й особливості соціальної політики. Труднощі відбудовного періоду. Творча активність мас і допомога народів СРСР. Негативні явища у відбудові та економічному розвитку республіки, труднощі відбудови сільського господарства. Голод 1946 – 1947 рр. Заходи для зміцнення суспільного господарства. Колективізація в західних областях України. Помилки в аграрній політиці держави.

Соціально-економічні та культурні перетворення в західних областях України. Возз'єднання всіх українських земель як фактор консолідації та дальшого розвитку української нації. Особливості, здобутки і трагічні наслідки соціальних перетворень та національної політики у західних областях. Насильницька колективізація. Масові депортації та репресії. Опір місцевого населення сталінському насиллю. Церковний собор 1946 р. та його негативні наслідки.

Перші кроки щодо подолання культу особи після смерті Й. В. Сталіна. Хрущовська "відлига", її характер в Україні. Боротьба проти культу особи Сталіна та його наслідків. Початок реабілітації жертв сталінських репресій. Спроби лібералізації політичного режиму. Економічні реформи М. С. Хрущова, їх суперечливий і непослідовний характер, загальна спрямованість і значення. Соціальні програми М. С. Хрущова. Заходи щодо удосконалення управління і модернізації промисловості. Спроби подолання кризи в сільському господарстві. Участь України в освоєнні

східних регіонів СРСР і цілинних земель. Поява дисидентів в Україні. Зародження руху "шістдесятників", їх роль у національно-культурному житті. Переміни в кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. Реформи середини 60-х років, їх згортання консерваторами в партійно-державному керівництві. Зупинення реабілітації і замовчування злочинної діяльності Сталіна. Деформації в структурі економіки України, хижацька експлуатація її багатств, будівництво хімічних підприємств, атомних електростанцій. Наростання екологічної небезпеки. Екстенсивний розвиток сільського господарства, шкідливість кампанії щодо ліквідації "неперспективних" сіл. Звільнення П. О. Шелеста. Подальше обмеження прав України. В. В.

Щербицький як провідник русифікаторської політики центру України в єдиному народногосподарському комплексі СРСР.

Політичні репресії 60-70-х років. Посилення реакції в духовному житті. Поглиблення нігілістичного ставлення до національної самобутності українського народу. Створення історії України.

Розгортання правозахисного і дисидентського руху. Репресивні дії органів КДБ. Загострення гальмівних процесів у соціально-економічному та суспільно-політичному розвитку України. Ігнорування екологічних наслідків промислового будівництва.

Спроби М. С. Горбачова реформувати суспільство на шляхах прискорення, перебудови, гласності. Зміст терміну "перебудова". Періодизація перебудови. Проведення економічних реформ. Економічна політика центрального уряду й Україна. Погіршення економічної ситуації в Україні в другій половині 80-х років. Чорнобильська катастрофа та її наслідки.

Відновлення критики сталінізму. Зростання політичної активності народу. Гальмування перебудовчих процесів в Україні. Національне пробудження українського народу. Реабілітація політичних в'язнів. Викриття злочинів тоталітарного режиму.

Народження Народного руху України і перетворення його в опозиційну до КПРС силу. Перші кроки в демократизації суспільно-політичного життя і утворення нових політичних партій та громадських об'єднань. Реформа виробничої системи. Вибори до Верховної Ради УРСР. Формування парламентської опозиції – «Народної ради». Прийняття Декларації про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної та економічної незалежності республіки, утворення самостійної держави.

Спроба серпневого (1991 р.) перевороту у Москві та його наслідки для України.

Тема 7. Державотворчі процеси в незалежній Україні (з 1991 року).

Схвалення Верховною Радою УРСР Акту проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Участь інтелігенції, студентської молоді, засобів масової інформації в демократизації суспільства, відродженні національних традицій, розширенні сфери вжитку української мови.

Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Л. М. Кравчук – Президент України. Денонсація Договору 1922 р. про утворення СРСР. Угода про Співдружність незалежних держав. Затвердження державної символіки України.

Створення правової бази розвитку України як демократичної держави. Зміцнення державних кордонів. Формування Збройних сил і Військово-морського флоту, Національної гвардії, Служби безпеки, митної служби. Запровадження національної грошової одиниці та інших інститутів державності.

Прийняття Верховною Радою України нормативних актів для реформування економіки на шляхах підприємництва, переходу до ринкових відносин, приватизації, їх суперечливий характер. Зниження темпів промислового і сільськогосподарського виробництва. Криза кредитно-фінансової системи. Наростання інфляційних процесів і соціальної напруженості. Пошуки шляхів виходу з кризи і соціального захисту населення.

Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти. Формування багатопартійності в Україні. Класифікація політичних партій і об'єднань, їх платформи у виборах до Верховної Ради України 1994 року.

Кампанія 1994 р. по виборах Президента України. Обрання Президентом Л. Д. Кучми. Його соціально-економічна та політична платформа. Кроки з її

реалізації. Прийняття Конституції України. Виборча система України. Результати виборів Президента України в 1999 році. Вибори до місцевих Рад і до Верховної Ради України 2002 р. Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2001 рр." та "Європейський вибір. Концептуальні засади "стратегій" економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 рр."

Концепція зовнішньої політики України. Визнання України зарубіжними державами. Встановлення дипломатичних відносин, формування представництва у міжнародних організаціях, входження у світове співтовариство. Набуття Україною без'ядерного статусу. Зовнішньополітичні акції України щодо зміцнення миру і співробітництва, припинення воєнних конфліктів.

Помаранчева революція: причини, суть, наслідки.

Тема 8. Україна в ХХІ столітті: геополітичний фактор. Агропромисловий комплекс України.

Президентські вибори 2010 р.

Революція Гідності 2013-2014 рр. Початок Євромайдану, спроби його розгону, «диктаторські закони». Повалення режиму В. Януковича. Небесна сотня.

Україна після перемоги Євромайдану (кінець лютого – листопад 2014). Україна в умовах військової агресії Росії. Анексія Росією Криму. АТО. Російсько-українська війна. Добровольчі батальйони. Волонтерський рух. Вибори Президента України 25 травня 2014 р. Реакція світової спільноти. Спроби мирного врегулювання. Соціально-економічний розвиток. Євроінтеграційний поступ України: угода про асоціацію між Україною та ЄС. Режим безвізового в'їзду в країни ЄС для громадян України. Культура й духовність. Томос.

Президентські вибори 2019 р. Земельна та інфраструктурна реформи. Цифровізація України. Широкомасштабне вторгнення російських військ на терени України: перебіг, результати (24.02.2022 р.). Злочини геноциду та воєнні злочини РФ проти України. Нищення економіки України. Використання Росією продовольства як зброї. Заява Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні». Консолідація української політичної нації в боротьбі проти російській агресії. Розгортання дипломатичної боротьби України. Утворення міжнародної коаліції держав на підтримку незалежності і обороноздатності України. Лендліз. Надання Україні статусу кандидата в члени ЄС. Колабораційна діяльність і кримінальна відповідальність за неї. Рух Опору на тимчасово окупованих територіях. Біженці та вимушені переселенці. Примусове переселення громадян України до РФ. Гуманітарна підтримка біженців в країнах ЄС.

Підсумки історичного шляху українського народу і найголовніші уроки історії його боротьби за свободу, незалежність, соборність і державність. Перспективи у ХХІ столітті.

Місце і роль сільськогосподарського виробництва України в розбудові української держави. Аграрне питання у платформах політичних партій України. Сутність і напрями земельної реформи. Роль фахівців сільського господарства в раціональному використанні ресурсів.

**5.2. ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
(КУРС ЛЕКЦІЙ)
ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ**

№ з/п	Змістовий модуль, теми лекційних занять і орієнтовний перелік тем
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки , форми, тенденції (10 год.)	
1.	Тема 1. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика (2 год.) 1 . Найдавніші державні утворення на українських землях. 2 . Становлення Київської держави та її державно-політичний устрій. 3 . Королівство Данила Галицького: між Золотою Ордою та Заходом. Характеристика державного ладу.
2.	Тема 2. Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст. (2 год.) 1. Суспільно-політичний устрій держави Великого Князівства Литовського, Руського та Жемайтійського. 2. Входження українських земель до складу Речі Посполитої.
3.	Тема 3. Українська гетьманська держава (2 год.) 1. Військо Запорозьке Низове – осередок Української козацької держави. 2. Українська національна революція середини XVII століття. 3. Козацько-гетьманська держава (XVII- XVIII ст.). Суспільний та державний лад Козацької республіки.
4.	Тема 4. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX столітті (2 год.) 1 . Питання української державності в суспільно-політичному русі російської імперії. 2 . Розвиток національно-визвольних ідей на західноукраїнських землях. 3 . Основні напрямки українського національно- визвольного руху другої половини XIX ст.
Змістовий модуль 2. Відродження державності в Україні (XX – поч. XXI ст.) (6 год.)	
5.	Тема 5. Боротьба за відродження державності в Україні (1917 -1921 рр.) (2 год.) 1. Державотворча діяльність Української Центральної Ради. 2. Українська Гетьманська держава. 3. Українська Народна Республіка доби Директорії. ЗУНР.
6.	Тема 6. Радянська форма державності в Україні (1921 – 1991 рр) (2 год.) 1. Україна в умовах тоталітаризму протягом 1921 – 1953рр. 2. Суспільно-політичний розвиток УРСР в 1956 -1991 рр.
7.	Тема 7. Державотворчі процеси в незалежній Україні (з 1991 року) (2 год.) 1. Розбудова незалежної Української держави (1991 – 2004 рр.). 2. «Помаранчева революція». Західний та східний вектори зовнішньої політики України. 3. Дві газові війни росії проти України.
8.	Тема 8. Україна в XXI столітті: геополітичний фактор. Агропромисловий комплекс України (2 год.) 1. Проблеми української державності з 2010 року: «Харківські угоди» з росією, відмова В. Януковича від курсу на європейську інтеграцію. 2. Революція Гідності. 3. Російсько-українська війна (з 2014 року).

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ
(202, 203)

№ з/п	Змістовий модуль, теми лекційних занять і орієнтовний перелік тем
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки , форми, тенденції (4 год.)	
1.	Тема. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика (2 год.) 4 . Найдавніші державні утворення на українських землях. 5 . Становлення Київської держави та її державно-політичний устрій. Королівство Данила Галицького: між Золотою Ордою та Заходом. Характеристика державного ладу.
2.	Тема. Українська гетьманська держава (2 год.) 1. Військо Запорозьке Низове – осередок Української козацької держави. 2. Українська національна революція середини XVII століття. Козацько-гетьманська держава (XVII- XVIII ст.). Суспільний та державний лад Козацької республіки.
Змістовий модуль 2. Відродження державності в Україні (XX – поч. XXI ст.) (2 год.)	
3.	Тема. Україна в XXI столітті: геополітичний фактор. Агропромисловий комплекс України (2 год.) 1. Проблеми української державності з 2010 року: «Харківські угоди» з росією, відмова В. Януковича від курсу на європейську інтеграцію. 2. Революція Гідності. 3. Російсько-українська війна (з 2014 року).

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ
(051, 071,073,075)

№ з/п	Змістовий модуль, теми лекційних занять і орієнтовний перелік тем
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки , форми, тенденції (3 год.)	
1.	Тема. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика (1 год.) 6 . Найдавніші державні утворення на українських землях. 7 . Становлення Київської держави та її державно-політичний устрій. Королівство Данила Галицького: між Золотою Ордою та Заходом. Характеристика державного ладу.
2.	Тема . Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст. (1 год.) 1. Суспільно-політичний устрій держави Великого Князівства Литовського, Руського та Жемайтійського. 2. Входження українських земель до складу Речі Посполитої.
3.	Тема. Українська гетьманська держава (1 год.) 3. Військо Запорозьке Низове – осередок Української козацької держави. 4. Українська національна революція середини XVII століття. Козацько-гетьманська держава (XVII- XVIII ст.). Суспільний та державний лад Козацької республіки.
Змістовий модуль 2. Відродження державності в Україні (XX – поч. XXI ст.) (3 год.)	

4.	Тема . Боротьба за відродження державності в Україні (1917 -1921 рр.) (1 год.) 4. Державотворча діяльність Української Центральної Ради. 5. Українська Гетьманська держава. Українська Народна Республіка доби Директорії. ЗУНР.
5.	Тема. Україна в ХХІ столітті: геополітичний фактор. Агропромисловий комплекс України (1 год.) 1. Проблеми української державності з 2010 року: «Харківські угоди» з росією, відмова В. Януковича від курсу на європейську інтеграцію. 2. Революція Гідності. 3. Російсько-українська війна (з 2014 року).

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ (193, 201, 208)/(204)

№ з/п	Змістовий модуль, теми лекційних занять і орієнтовний перелік тем
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки , форми, тенденції (2 год.)	
1.	Тема . Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст. (2 год.) 1. Суспільно-політичний устрій держави Вєдикого Князівства Литовського, Руського та Жемайтійського. 2. Входження українських земель до складу Речі Посполитої.
Змістовий модуль 2. Відродження державності в Україні (XX – поч. ХХІ ст.) (2 год.)	
2.	Тема. Україна в ХХІ столітті: геополітичний фактор. Агропромисловий комплекс України (2 год.) 1. Проблеми української державності з 2010 року: «Харківські угоди» з росією, відмова В. Януковича від курсу на європейську інтеграцію. 2. Революція Гідності. 3. Російсько-українська війна (з 2014 року).

5.3 ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	Заочна (202,203)
1.	Тема 1. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика.	2	
2.	Тема 2. Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст.	2	1
3.	Тема 3. Українська гетьманська держава.	2	1
4.	Тема 4. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в ХІХ столітті Модульна контрольна робота №1	2	
5.	Тема 5. Боротьба за відродження державності в Україні (1917 - 1921 рр.).	2	
6.	Тема 6. Радянська форма державності в Україні (1921 – 1991 рр)	2	2

7.	Тема 7. Державотворчі процеси в незалежній Україні (з 1991 року). Модульна контрольна робота №2	2	2
Разом		14	6

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		051, 071, 073, 075	193, 201, 208, 204
1.	Тема 1. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика.	2	
2.	Тема 2. Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст.		1
3.	Тема 3. Українська гетьманська держава.		
4.	Тема 4. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX столітті Модульна контрольна робота №1		1
5.	Тема 5. Боротьба за відродження державності в Україні (1917 - 1921 рр.).		
6.	Тема 6. Радянська форма державності в Україні (1921 – 1991 рр)		2
7.	Тема 7. Державотворчі процеси в незалежній Україні (з 1991 року). Модульна контрольна робота №2	2	2
Разом		4	6

5.4. САМОСТІЙНА РОБОТА

6. № з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика.	6	4
2	Тема 2. Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст.	6	8
3	Тема 3. Українська гетьманська держава.	6	8
4	Тема 4. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX столітті	6	10
5	Тема 5. Боротьба за відродження державності в Україні (1917 -1921 рр.).	6	10
6	Тема 6. Радянська форма державності в Україні (1921 – 1991 рр)	10	10
7	Тема 7. Державотворчі процеси в незалежній Україні (з 1991 року).	10	18
8	Тема 8. Україна в XXI столітті: геополітичний фактор. Агропромисловий комплекс України.	10	10
Всього по дисципліні		60	78

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Усі спеціальності	204
1	Тема 1. Генеза української державності в епоху Середньовіччя: наукова проблематика.	10	10
2	Тема 2. Українська державно-політична традиція в XIV-XVI ст.	10	10
3	Тема 3. Українська гетьманська держава.	10	10
4	Тема 4. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX столітті	10	10
5	Тема 5. Боротьба за відродження державності в Україні (1917 -1921 рр.).	10	10
6	Тема 6. Радянська форма державності в Україні (1921 – 1991 рр)	10	10
7	Тема 7. Державотворчі процеси в незалежній Україні (з 1991 року).	10	10
8	Тема 8. Україна в XXI столітті: геополітичний фактор. Агропромисловий комплекс України.	10	12
Всього по дисципліні		80	82

5.5. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання є формою індивідуально-консультативної роботи викладача зі здобувачами вищої освіти, яка здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи. Виконання його полягає у аналізі літературних даних та написанні реферату за обраною темою.

Орієнтовний перелік тем індивідуальних завдань для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Наукова періодизація історії української державності.
2. Охарактеризуйте перші державні утворення на території України. Кіммерійці. Скіфи. Сармати.
3. Слов'янські племінні утворення, що увійшли до складу Давньоруської держави – їх характеристика.
4. Теорії походження Київської держави.
5. Русь за часів Олега, Ігоря, Ольги, Святослава.
6. Історичне значення прийняття християнства.
7. Наслідки феодальної роздробленості Русі.
8. Найдавніші пам'ятки писемності Київської держави.
9. Галицько-Волинська держава – спадкоємниця Русі.
10. Історична роль ранньофеодальної держави на території України.
11. Причини і передумови походження українського козацтва.
12. Етапи державного будівництва за гетьманування Богдана Хмельницького.
13. Запорозька Січ – військово-організаційний центр козацтва.
14. Причини, характер та рушійні сили Національно-визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького середини XVII ст.
15. Переяславська Рада та українсько-московський договір 1654 року, їх оцінка в сучасній історичній літературі.
16. Особливості державницької політики гетьмана Івана Мазепи.
17. Історичне значення першої Конституції Пилипа Орлика (1710 р.).
18. Процеси формування національної самосвідомості українського народу в XVII-XVIII ст.

19. Політика Катерини II щодо ліквідації Гетьманства (1764 р.) та Запорозької Січі (1775 р.).
20. Політичний статус українських земель на початку XIX століття.
21. Наслідки аграрної політики П.Столипіна для України.
22. Сутність української національної ідеї на початку XX ст.
23. Історичне значення утворення та діяльності Центральної Ради. Універсали Центральної Ради.
24. Українська держава гетьмана Павла Скоропадського.
25. Політика Директорії та її наслідки.
26. Антибільшовицькі виступи в армії і на селі у 1919 році.
27. Негативні наслідки встановлення радянської влади в Україні.
28. Нова економічна політика та специфіка її проведення в Україні.
29. Політика українізації та її наслідки для України.
30. Голодомор в Україні 1932-1933 рр.
31. Політичні репресії в Україні в 30 роки XX ст.
32. Українське питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни.
33. ОУН-УПА в Другій світовій війні.
34. Участь України у створенні ООН.
35. Відродження народного господарства в повоєнний час (1945-1953 рр.).
36. Лібералізація духовного життя за часів хрущовської «відлиги».
37. Дисидентський рух 60-70 х років XX ст. Основні напрямки в Україні.
38. Чорнобильська катастрофа та її наслідки для України.
39. Демократизація суспільно-політичного життя в 1985-1990 рр.
40. Історичне значення проголошення Верховною Радою УРСР «Акту проголошення незалежності України» 24 серпня 1991 року.
41. Значення прийняття Конституції України для утвердження національної Державності.
42. Основні підсумки розвитку України за роки незалежності.
43. Проаналізуйте стан міжнаціональних відносин у сучасній Україні.
44. «Помаранчева революція» та її історичне значення.
45. Євромайдан і повалення режиму В.Януковича (2013-2014 рр.)
46. Україна в умовах військової агресії росії.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Викладання «Історії української державності» здійснюється у формі читання лекцій, проведення семінарських занять. Передбачається участь здобувачів у теоретичних конференціях, виступах з доповідями. Важливим елементом навчання є самостійна робота та виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ).

Основними засобами досягнення навчальних цілей є:

- проведення оглядових та проблемних лекцій. Вивчення лекційного матеріалу дасть змогу здобувачам придбати теоретичні знання з проблем історії української державності, розуміння сутності основних категорій і понять;

- участі в семінарських заняттях. Вирішення практичних завдань формує вміння і навички прикладного застосування теоретичних знань та передбачає рішення задач, розгляд ситуацій з проблем розвитку культури українського народу. Під час консультацій здобувачі отримують відповіді на окремі теоретичні чи практичні питання та пояснення певних теоретичних положень дисципліни; виконання самостійної роботи.

Основним методом вивчення освітнього компонента «Історія української державності» є поєднання історичного та діалектичного підходів до з'ясування суті і змісту явищ та процесів історичного розвитку українського народу. Накопичений досвід свідчить про необхідність комплексного підходу до досягнення соціального, політичного і культурного процесів, розгляду їх у розвитку, змінах, в конкретній ситуації, в єдності теорії з суспільною практикою тощо.

На лекціях використовується пояснювально-ілюстративний метод з елементами проблемного підходу. Лекційний курс ведеться з використання мультимедійної техніки, що дозволяє демонструвати основні таблиці, фотографії, схеми, що розкривають зміст конкретної теми.

Проведення семінарських занять передбачає використання всієї системи прийомів, які дозволяють розвивати творче мислення здобувачів, вміння аргументовано відстоювати свою позицію, розвивати логіку мислення. Тому використовуються частково-пошуковий метод, дослідницький, метод роботи з науковою літературою та першоджерелами. Найбільш продуктивним є метод дискусії навколо винесених для обговорення питань, що виходять за межі лекційного матеріалу, надання пріоритету питанням, які відведені для самостійного вивчення тощо.

Вивчення курсу передбачає самостійне опрацювання здобувачами комплексу основної і додаткової наукової літератури, періодичних видань, інформаційних ресурсів.

При проведенні лекційних і семінарських занять з дисципліни «Історія української державності» застосовують словесні (бесіда, пояснення, розповідь, дискусія), інноваційні (мозковий штурм, робота в групах, метод презентації), наочні (ілюстрація, демонстрація), спеціальні методи (вивчення першоджерел, літописів, билин, результатів археологічних експедицій). Відповідність програмних результатів та методів навчання зазначено у табл. 1.

Таблиця 1.

Відповідність програмних результатів та методів навчання

ОП «Економіка»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН1. Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН2. Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН15. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації

ОП «Облік і оподаткування»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН22. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН23. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод

життя.	презентації
--------	-------------

ОП «Менеджмент»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН2. Зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН13. Спілкуватись в усній та письмовій формі державною та іноземною мовами.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації

ОП «Маркетинг»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН1. Демонструвати знання і розуміння теоретичних основ та принципів провадження маркетингової діяльності.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН2. Аналізувати і прогнозувати ринкові явища та процеси на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань і прикладних навичок здійснення маркетингової діяльності.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН12. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН16. Відповідати вимогам, які висуваються до сучасного маркетолога, підвищувати рівень особистої професійної підготовки.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь
ПРН15. Діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних принципів маркетингу, поваги до культурного різноманіття та цінностей громадянського суспільства з дотриманням прав і свобод особистості.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН17. Демонструвати навички письмової та усної професійної комунікації державною й іноземною мовами, а також належного використання професійної термінології	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах.
ПРН18. Демонструвати відповідальність у ставленні до	Дискусія, бесіда, пояснення,

моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства у професійній маркетинговій діяльності.	розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації.
---	--

ОП «Агрономія»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН1. Аналізувати основні етапи і закономірності історичного розвитку для формування громадської позиції.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН3. Обговорювати і пояснювати основи, що сприяють розвитку загальної політичної культури та активності, формуванню національної гідності й патріотизму, соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання економіки й права.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації

ОП «Захист і карантин рослин»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН1. Володіти знаннями, що сприяють розвитку загальної політичної культури та активності, формуванню національної гідності й патріотизму, соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання економіки й права.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН3. Вільно спілкуватися усно і письмово українською та іноземною мовами з професійних питань, що належать до спеціальності «Захист та карантин рослин».	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН13. Використовувати інструменти демократичної правової держави в професійній та громадській діяльності.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація
ПРН15. Усвідомлювати цінність захисту незалежності територіальної цілісності та демократичного устрою України.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах

ОП «Садівництво, плодоовочівництво та виноградарство»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН1. Аналізувати основні етапи і закономірності історичного розвитку для формування громадської позиції.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН3. Обговорювати і пояснювати основи, що сприяють розвитку загальної політичної культури та активності, формуванню національної гідності й патріотизму, соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання економіки й права.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації

ОП «Агроінженерія»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН 1. Володіти гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями; формулювати ідеї, концепції з	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в

метою використання у професійній діяльності.	групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН 3. Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН 4. Знати основні історичні етапи розвитку предметної області.	Пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах

ОП «Геодезія та землеустрій»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН 3. Доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументацію.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН 6. Знати історію та особливості розвитку геодезії та землеустрою, їх місце в загальній системі знань про природу і суспільство.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації

ОП «ТВППТ»

Результати навчання	Методи навчання
ПРН3. Виконувати функціональні обов'язки, нівелюючи вплив різних чинників та виробничих ситуацій.	Бесіда, пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН20. Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в 8 професійній діяльності.	Дискусія, бесіда, пояснення, розповідь, робота в групах, ілюстрація, демонстрація, метод презентації
ПРН21. Знати основні історичні етапи розвитку предметної області.	Пояснення, розповідь, мозковий штурм, робота в групах

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань здобувачів з освітнього компонента «Історія української державності» здійснюється у формі поточного, модульного (рубіжного) та підсумкового контролів, які передбачені «Положенням про систему оцінювання знань здобувачів вищої освіти в Одеському державному аграрному університеті» (нова редакція), затвердженим наказом ректора ОДАУ № 227-заг від 22 вересня 2023 року.

Якість засвоєння змісту освітнього компоненту (незалежно від форми контролю) в Університеті **оцінюється** за 100-бальною шкалою з наступним переведенням у національну шкалу (чотирибальну – «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» чи вербальну – «зараховано», «незараховано») та шкалу ЄКТС згідно з таблицею 2.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	Залік
90-100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами і критерії оцінювання наведена в таблиці 3.

Реалізація основних завдань оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти в Університеті досягається системними підходами до оцінювання та комплексністю застосування різних видів контролю.

Поточний контроль - це оцінка роботи здобувачів вищої освіти за всіма видами аудиторних занять (лекції, семінарські, практичні, лабораторні заняття) та самостійної роботи, яка відображає навчальні досягнення здобувачів в освоєнні програмного матеріалу освітнього компонента. Форму проведення поточного контролю під час навчальних занять визначає викладач.

Модульний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в кінці кожного навчального модуля (змістовного). Основні завдання модульного контролю полягають у підвищенні мотивації здобувачів вищої освіти до опанування навчального матеріалу, активізації спільної систематичної роботи викладачів і здобувачів вищої освіти упродовж семестру, а також в удосконаленні рівня організації освітнього процесу в Університеті.

Змістовний модуль (модуль) - запланована сукупність тем, що реалізується відповідними формами навчального процесу та підлягає модульному контролю. Модульний контроль проводиться за розкладом аудиторних занять у формі за рішенням кафедри. До модульного контролю допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали індивідуальний навчальний план, тобто передбачені в конкретному змістовому модулі всі види навчальної роботи. Бал за модуль розраховується з урахуванням балів за поточний контроль і модульну контрольну роботу. Оцінювання поточного та модульного контролів здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ECTS (табл.2).

Здобувач вищої освіти, який не брав участь у виконанні всіх видів робіт, передбачених робочою програмою або не склав модульний контроль, має право на його відпрацювання, відповідно до графіку відпрацювань, затвердженого кафедрою суспільно-гуманітарних наук.

З метою підвищення мотивації до систематичної активної роботи протягом усього періоду навчання за відповідним освітнім рівнем вищої освіти, переорієнтацію їхніх цілей з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь та навичок; систематизації знань та активне їх засвоєння упродовж навчального року; подолання елементів суб'єктивізму під час оцінювання знань в Університеті передбачена **накопичувальна система оцінювання знань здобувачів вищої освіти**.

За накопичувальною системою підсумкова оцінка в балах з освітнього компонента розраховується як сума балів отриманих здобувачем вищої освіти за змістові модулі, відвідування на заняттях та за додаткові види робіт з компоненту (активна участь в роботі наукового гуртка кафедри, підготовка реферату і виступ з ним на семінарі, конференції і т.і., доповідь на науковій студентській конференції, призове місце в олімпіаді, підготовка наукової публікації, виконання індивідуального завдання, участь у вдосконаленні навчально-методичної бази кафедри тощо) (табл. 4.).

Кількість балів, що може отримати здобувач вищої освіти за змістовий модуль, може бути різною і встановлюватися для кожного змістового модуля (в залежності від значимості змістового модуля) з урахуванням того, що підсумкова оцінка не може перевищувати 90 балів. Розрахунок балів за поточний контроль та заохочувальні види робіт визначаються кафедрою та робочою програмою.

Таблиця 4.

**Загальна схема оцінювання освітнього компонента
(від 0 до 100 балів)**

Бал за модулі (змістовні модулі) (всього 0-90)	Бал за відвідування (всього 0-5)	Бал заохочувальний (всього – 0-5)
Модуль 1	0-10% пропусків – 5 балів	доповідь на науковій студентській конференції
Модуль 2	10%-20% пропусків – 4 бали	активна участь в роботі наукового гуртка кафедри
.....	20%-40% пропусків – 3 бали	підготовка реферату і виступ з ним на семінарі, конференції і т.п.
	40%-60% пропусків – 2 бали	призове місце в олімпіаді
	60%-80% пропусків – 1 бал	підготовка наукової публікації
	більше 80% пропусків – 0 балів	виконання індивідуального завдання
		участь у вдосконаленні навчально-методичної бази кафедри

Підсумковий контроль – інтегроване оцінювання результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах за національною шкалою і шкалою ЄКТС, яке включає семестровий контроль та атестацію здобувача.

Максимально можлива оцінка за знання програмного матеріалу дисципліни становить 100 балів (табл. 5):

- модульний контроль – до 90 балів,
- бал за відвідування занять – до 5 балів,
- бал за додаткові види робіт з вивчення освітньої компоненти – до 5 балів.

Таблиця 5

Оцінювання освітнього компонента

Бал за змістовні модулі (БЗМ)										Сума
Бал за модулі (змістовні модулі) (всього 0-90)					Бал за відвідування (всього 0-5)			Бал заохочувальний (всього -0-5)		
Змістовний модуль 1 (ЗМ 1)				Змістовний модуль 2 (ЗМ 2)			0-5	0-5	100	
T1	T2	T3	T4	T6	T7	T8				
10	10	10	15	8	8	6				
Модульний контроль - 45				Модульний контроль - 45						
БЗМ = (ЗМ1 + ЗМ2) : 2										

* T1,T2,T3.....- теми змістовного модуля

Відповідно до «Положення про систему оцінювання знань здобувачів вищої освіти в Одеському державному аграрному університеті» (нова редакція), затвердженим наказом ректора ОДАУ № 227-заг від 22 вересня 2023 року здобувач вищої освіти має право на

автоматичне зарахування відповідних балів за освітній компонент, підвищити оцінку з освітнього компонента, право на перескладання підсумкового контролю з освітнього компонента.

У випадках конфліктної ситуації за мотивованою заявою здобувача вищої освіти чи викладача, деканом факультету/директором інституту створюється комісія для приймання підсумкового контролю, до якої входять завідувач кафедри (провідний викладач) і викладачі відповідної кафедри, представники деканату та органу студентського самоврядування.

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Робоча програма освітнього компонента «Історія української державності» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 193 Геодезія і землеустрій, 201 Агрономія, 202 Захист і карантин рослин, 203 Садівництво та виноградарство, 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва, 208 Агроінженерія. Одеса: ОДАУ, 2024. 35 с.

2. Історія української державності. Опорний конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 193 Геодезія і землеустрій, 201 Агрономія, 202 Захист і карантин рослин, 203 Садівництво та виноградарство, 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва, 208 Агроінженерія / Розробила: викладач Федорова І.В.

3. Федорова І.В. Історія української державності: методичні вказівки для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 193 Геодезія і землеустрій, 201 Агрономія, 202 Захист і карантин рослин, 203 Садівництво та виноградарство, 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва, 208 Агроінженерія. Одеса: ОДАУ, 2024. 32 с.

4. Федорова І. В. Тести в електронному варіанті.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами і критерії оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90 - 100	A	відмінно	Здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82 - 89	B	дуже добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74 - 81	C	добре	Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			

64 - 73	D	задовільно	Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60 - 63	E	достатньо	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бойко О.Д. Історія України (Alma-mater+): підручник. Вид. 8, стер., доп. Київ: Альмаматер, 2021. 640 с.
2. Борисова, О. В. Історія української державності : підручник : у 2 т. Т. 1 : Давні часи. Середньовіччя. Нова доба / О. В. Борисова, А. О. Климов ; МОН України ; Луганськ. нац. аграр. ун-т. Київ : Кондор, 2018. 344 с. : портр. Історичний аналіз державотворення.
3. Борисова, О. В. Історія української державності : підручник : у 2 т. Т. 2 : 1917 - 2017 рр. / О. В. Борисова, А. О. Климов ; М-во освіти і науки України ; Луганськ. нац. аграр. ун-т. Київ : Кондор, 2018. – 463 с.
4. Історія України: суспільство, культура, державність: навч. посіб. / П. В. Вербицька. Львів, 2019. 267 с.
5. Світлична В. В. Історія України: (Україна в умовах розбудови незалежності. Революція гідності 1991–2018) : навч. посібн. Київ, 2019. 408 с.
6. Чуткий А.І. Нариси з економічної історії України. Буржуазна альтернатива: Українські землі в середині XVII – другій половині XVIII ст.: монографія. Київ: Темпора, 2021. 456 с.

Допоміжна

1. Palii Oleksandr. A history of Ukraine: a short course. Kyiv, 2023. 471 p.
2. Ананьїн О. Дії Державної прикордонної служби України проти військ РФ у Криму на початку російської агресії 2014 р. *Український історичний журнал*. 2024. Число 3. С. 29. [Електронний ресурс]. – Режим доступу://http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2024_3_3
3. Аркас М. Історія України-Русі / упоряд. Роман Коваль. Репринтне видання. Київ, 2020. 392 с.
4. Бачинська О., Чухліб Т. Козацька Україна після зруйнування Запорозької Січі (1775-1905). Київ, 2021. 352 с.
5. Вирський Д. Річ Посполита про козаків (1560-і – початок 1650-х рр.) / НАН України. Інститут історії України. Київ, 2021. 288 с.
6. Віднянський С. В., Вегеш М. М. Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення / НАН України. Інститут історії України. Київ, 2021. 372 с.
7. Віднянський С. Будівничий української державності за Карпатами (до 150-річчя від дня народження Августина Волошина та 85-річчя проголошення незалежності Карпатської України). *Український історичний журнал*. 2024. Число 2. С. 114. [Електронний ресурс]. – Режим доступу://http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2024_2_8
8. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX–XX ст. : навч. посібн. Київ, 2019. 656 с.
9. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Портал, 2022. 432 с.
10. Хрестоматія з історії України: для здобувачів першого освіт. рівня «бакалавр» / упоряд. В. Полторака. Одеса, 2020. 163 с.
11. Історія цивілізації. Україна. Т. 1: Від кіммерійців до Русі (X ст. до н.е. — IX ст.) / упоряд. Михайло Відейко. Київ, 2020. 586 с.
12. Кошкіна С. Майдан. Нерозказана історія : головне розслідування подій Революції Гідності / ред. М. Іванцова. Київ, 2015. 384с.
13. Сотий день спротиву агресії Росії: Facebook-рефлексії / Упорядник: Віталій Скальський. Київ: НАН України, Інститут історії України, 2022. 72 с.

14. Федорова І. Розвиток культури і освіти в Українській Народній Республіці. *Історичний архів. Наукові студії: збірник наукових праць*. 2019. Вип. 20. С. 103-110.
15. Федорова І.В. Огляд історіографії та джерельної бази дослідження розвитку вищої сільськогосподарської освіти в Україні 1861-1917 років./ *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Історичні науки»*. 2021. Т. 32 (71). №1. С.180 -184. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:// <http://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/32-71-1>
16. Щебетюк Н. Б. Розвиток аграрної науки України наприкінці 20-х - у 30-ті рр. ХХ ст.: монографія. Кам'янець-Подільський, 2017. 380 с.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Інститут історії України Національна академія наук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:// <http://history.org.ua/uk>
2. Історична веб-хрестоматія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:// http://geocities.com/ua_ukraine/ukrainerus.html
3. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:// <http://dspace.nbuv.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:// http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
5. Український інститут національної пам'яті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:// <https://uinp.gov.ua/>
6. Уроки історії: Голодомор 1932–1933 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу://<http://golodomor.org.ua/>
7. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації ХІХ–ХХ ст.: навч. посібн. Київ, 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:// <http://history.franko.lviv.ua/> (дата звернення: 20.07.2024)
8. Русначенко А. М. Нариси новітньої історії України. Київ, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу://http://cul.com.ua/preview/nni_2.pdf (дата звернення: 20.07.2024)